

**БЕЗОПЛАТНА
ПРАВОВА
ДОПОМОГА****Координаційний
центр з надання
правової допомоги****Розвінчуємо міфи
про безоплатну
правову допомогу**

Адвокатура України, зовсім недавно отримавши омріяну незалежність від держави, сьогодні переживає непростий час свого відновлення як сучасного публічно-правового інституту європейського зразка. Не так швидко, як всім нам хотілося б, інституціонально розвиваються органи адвокатського самоврядування, усе ще не знайдено консенсусу або хоча б компромісу щодо засадничих, концептуальних питань організації адвокатури.

Про це, зокрема, свідчить наявність уже двох зареєстрованих у парламенті законопроектів з діаметрально протилежними пропозиціями стосовно низки принципів питань адвокатури та адвокатської діяльності, а також, як мінімум, ще чотирьох законопроектів, підготовлених зацікавленими суб'єктами. Причому хвилі політичної дискусії часом піднімаються вище ватерлінії, коли, приміром, ведеться обговорення доцільності існування Національної асоціації адвокатів України як такої.

Також очевидною ознакою «збурення середовища» є близько десятка позовів адвокатів у зв'язку з бездіяльністю Національної асоціації адвокатів України та веденням

Єдиного реєстру адвокатів України, близько 30 оскаржень рішень чи дій, пов'язаних з організацією всіх трьох з'їздів адвокатів України, близько 20 оскаржень рішень Ради адвокатів України.

Навряд чи варто включати до порядку денного цієї дискусії питання, пов'язані з організацією надання безоплатної правової допомоги, ефективність якої вже на етапі становлення визнана клієнтами, адвокатами, правозахисними інститутами, міжнародними партнерами та контролюючими органами.

Є підстави погодитися з Головою НААУ, головою РАУ Лідією Ізовітовою, яка нещодавно, 12 грудня 2014 року, заявила: «Як би мої колеги-адвокати не наполягали на тому, що ця система (безоплатної правової допомоги) повинна працювати в системі НААУ, а не Міністерства юстиції, думаю, довгий час це будуть тільки наші мрії. Адже забезпечити саму систему організаційно ми поки що неспроможні».

Корінь проблеми може бути в тому, що всіх нас обтяжує важка спадщина радянської адвокатури, карального правосуддя, тотального контролю держави над життям людини й усіма сферами суспільного

життя, в тому числі адвокатської діяльності. І ця спадщина наполегливо тягне нас у минуле. Час вибиратися з цієї темряви, позбавляючись від фобій і міфів. Пропоную свою спробу розвінчання дюжини своерідних міфів щодо заявленої теми.

Міф 1-й. «Робота адвокатів, які надають правову допомогу, ніким не оплачується, їх залучають до справ примусово»

Розвінчання міфу:

- По-перше, участь адвоката у наданні безоплатної правової допомоги щоразу є його/її добровільним вибором.
- По-друге, робота адвокатів оплачується державою.
- По-третє, вартість справи залежить від її складності, активності адвоката, досягнутого результату і може коливатися від кількох сотень до кількох десятків тисяч гривень.

Міф 2-й. «Безоплатна правова допомога є неякісною»

Розвінчання міфу:

- По-перше, у системі безоплатної правової допомоги вперше в Україні запроваджено стандарти якості надання правової допомоги, розроблені адвокатами та схвалені Радою адвокатів України.
- По-друге, у системі безоплатної правової допомоги здійснюється регулярний моніторинг дотримання адвокатами стандартів якості, виходячи з принципів незалежності адвокатської діяльності, конфіденційності та збереження адвокатської таємниці.
- По-третє, всі адвокати, які надають безоплатну правову допомогу, підвищують свою кваліфікацію за єдиною програмою не менше 30 годин на рік, що втричі перевищує вимоги Ради адвокатів України.
- По-четверте, з адвокатами, які не дотримуються стандартів якості, не підвищують кваліфікацію, мають дисциплінарні стягнення, центри безоплатної правової допомоги припиняють співпрацю.

Міф 3-й. «Адвокати системи безоплатної правової допомоги – то «міліцейські» адвокати»

Розвінчання міфу:

- По-перше, явище «міліцейських» адвокатів є наслідком відсутності незалежної системи безоплатної правової допомоги і фактичного примусового – через колегії адвокатів – або «приватно-договірного» – корупційного – призначення адвокатів безпосередньо слідчими протягом більше, ніж 50 років дії Кримінально-процесуального кодексу 1960 року.
- По-друге, система безоплатної правової допомоги послідовно виявляє і викоринює адвокатів-перевертнів зі своїх лав.
- По-третє, успіх у боротьбі з «міліцейськими» адвокатами, насамперед, залежить від рівня захисту етичних цінностей адвокатської професії з боку Національної асоціації адвокатів України та органів адвокатського самоврядування.

Міф 4-й. «Держава організовує та контролює роботу адвокатів, тому захисники від системи безоплатної правової допомоги не є незалежними»

Розвінчання міфу:

- По-перше, всі адвокати України мають однакові права та обов'язки, незалежно від того, хто є їхніми клієнтами. Не існує «безоплатних» і «платних» адвокатів.
- По-друге, центри безоплатної правової допомоги не мають доступу до адвокатського досьє та адвокатської таємниці, а також не мають жодних контрольних повноважень по відношенню до адвокатів.
- По-третє, центри безоплатної правової допомоги не організовують роботу адвокатів, а виконують стосовно них допоміжну функцію «бек-офісу».
- По-четверте, центри безоплатної правової допомоги не мають права оцінювати якість безоплатної правової допомоги – це прерогатива адвокатури, а точніше спеціальних комісій, створених радами адвокатів регіонів.

Міф 5-й. «Надання безплатної правової допомоги порушує право на вільний вибір захисника»

Розвінчання міфу:

- По-перше, надання безплатної правової допомоги за зверненням суб'єктів права на неї в центри безплатної правової допомоги передбачає можливість вільного вибору адвоката.
- По-друге, Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод чітко розділяє два різних права обвинуваченого: «захищати себе ... використовуючи правову допомогу захисника, обраного на власний розсуд, або – якщо він не має достатніх коштів для оплати правової допомоги захисника – одержувати таку допомогу безплатно». Тобто призначення захисника у кримінальному провадженні не передбачає його вільного вибору.

Міф 6-й. «Система безплатної правової допомоги сприяє корупції»

Розвінчання міфу:

- По-перше, система безплатної правової допомоги розриває традиційний для пострадянської системи кримінальної юстиції корупційний зв'язок між захисниками за призначенням і слідчими.
- По-друге, в умовах, коли адвокат сьогодні, на жаль, має репутацію ключової корупційної ланки у судовій системі, саме адвокати, які надають безплатну правову допомогу, котрі а ргіогі не мають можливості запропонувати хабар суддям, таким чином безпосередньо запобігають корупції в судах.
- По-третє, система безплатної правової допомоги є безпрецедентно прозорою державною установою: в Інтернеті оприлюднюється з оновленням щопонеділка до 18:00 інформація про розподіл усіх справ та виплату коштів кожному адвокату; крім того, оприлюднюється інформація про всі інші державні закупівлі у системі.
- По-четверте, ще з 2013 року, в чому можна переконатися якраз за матеріалами

із рубрики «Державні закупівлі» на сайті www.legalaid.gov.ua, в планах Координаційного центру з надання правової допомоги максимально виключити людський фактор у розподілі справ між адвокатами шляхом автоматизації цього процесу. При цьому слід взяти до уваги, що автоматизувати розподіл справ за аналогією, як це відбувається у судах, не вдасться, адже адвокати самі визначають і постійно змінюють частку свого часу, яку вони готові виділити для виконання доручень центру, і територію, на якій вони згодні надавати безплатну правову допомогу, і завжди можуть відмовитися від отримання доручення.

- По-п'яте, за підсумками пілотного проекту управлінської підзвітності та управління ризиками, що спільно реалізовувався Державною фінансовою інспекцією України та Міністерством фінансів Нідерландів у листопаді – грудні 2014 року, Міністерству юстиції рекомендовано поширити досвід щодо діяльності з управління ризиками у системі безплатної правової допомоги на всю систему органів Мін'юсту, а іншим центральним органам виконавчої влади – у їх діяльності, що свідчить й про визнання міжнародними експертами та Держфінінспекцією України ефективності системи управління наданням безплатної правової допомоги.

Далі буде...

**Продовження
читайте в наступному номері**

Автор:
Андрій Вишневецький
*директор Координаційного центру
з надання правової допомоги, адвокат*